20· ԷՐԿՈՒ ԱՂՊԵՐ

Ժամանակով մի թագավոր կար, էրկու տղա ուներ։ Օրերից մեկ օր թագավորն ու թագուհին, իրանց էրկու տղի հետ, իրանց բալկոնումը նստած ին, թամաշ ին անում դպա բախչեն։ Բախչումը մի բարդի ծառ կար, էդ ծառի վրեն լակլակի բուն կար, ամեն վախտ լակլակը ըտեղ էր ըլնում։ Էկավ գարունքը լակլակը էրկու ճուտ հանեց, մի քանի օրից եդը էդ ճուտերի մերը սատկեց։ Լակլակը մի քանի օրից եդը գնաց, մեկը բերեց։ Էդ թագավորի, թագուհու թամաշ արած վախտը ըդրանց խորթ մերը ճուտերին ծեծեց, սատկացրեց, քցեց բնից ներքև։

Թագավորն ու թագուհին որ էս տեհան, մի թավուր էլան, թագուհին ասեց.— Ես էլ որ մեռնեմ, դու կէթաս ուրիշ կնիկ կբերես, քու տղեքանցդ էդ օրը կքցի։

Մարդ ու կնիկ իրար խոսք տվին, որ մարդը մեռնի՝ կնիկը չպսակվի, կնիկը մեռնի՝ մարդը չպսակվի։

Էկավ մի միջոց մնաց, թագավորի կնիկը մեռավ. էկան վեքիլ-վեզիրը կաննեցին, թե.— Պտի՛ պսակվես, թագա՛վոր։

Թագավորն ասեց, թե.— Ես ուխտ եմ արե, որ չպսակվեմ։

Իլլաջ չէլավ, բերին զորով պսակեցին։ Պսակվելուց եդը մի քանի օր արանքը անց կացավ, վեզրի կնիկը, նազրի կնիկն էկան տեսություն ու հարցրին, թե.— Ըսկի քու տղեքը քու մոտը գալի՞ս են՝ քեզ տենալու։

Ասեց.— Ինձ տղա ո՞րդիան ա։

Ասեցին.— Ախար էրկու լավ տղա ունես։

Ասեց.— Հարցնում եմ թագավորին, ասում ա չունեմ։

— Ո՛նց չունի, էրկու տղա ունի, ուսումնարանումն են։

Ըդոնք թողացին գնացին։ Թագավորը, որ իրիկունը էկավ տուն, թագուհին ասեց.— Բա՛ ասում ես՝ ինձ տղա չունեմ։

Թագավորն ասեց.— Տղա չունե՞մ։

Կնիկն ասեց.— Չէ՞ որ ուսումնարանումը կարդում են, ինձ խի՞ ես խաբում, ինձ խորթի տեղ ես դնում, հա՞, տղեքդ չես բերում՝ տենամ։

Թագավորը խոստացավ, որ տղեքանցը բերի, տենա։

Էգսի օրը մենծ տղին թամբահ արեց, վե կացավ էկավ, ոնց որ իրա ծնող՝ գնաց ձեռը պաչեց։

Մերը տեհավ տղեն շատ սիրուն ա, երիտասարդ ժամանակը, սիրահարվեց, ասեց.— Ես քու հորդ չե՛մ առե, ես քեզ համար եմ էկե։

Տղեն ասեց.— Չէ՛, դու իմ ծնող մերն ես։

Շատ ասելուց եդը, տեհավ որ տղեն կամք չտվեց, գլուխ-մլուխը քանդրտեց, էրես-մերեսը ճանկտռտեց, վե կացավ յա՛ղլա թագավորի կուշտը, ասեց.— Ո՛չ դու ըլնես, ո՛չ քու թագավորությունը, ո՛չ քու տղեն, էս ի՞նչ ա իմ հալը, ինձ քե՞զ համար էս բերե, թե քու տղի՞ համար։

Հերը բարկացած հրամայեց, որ տղին կանչեն, գլուխը տան։

Վեքիլ-վեզիրն ասեցին.— Թագա՛վոր, կարող ա սուտ ըլնի, եդի կնիկ ա, ընչի համար ես առանց քննության գլուխը կտրում։

Վեզիրը թաքուն մարդ ա ղրկում, տղին իմաց ա տալի, որ հերը վրին բարկացել ա, գլուխը պտի կտրել տա, քանի թեզ ա, փախնի։

Տղեն էկավ խուրջընի էրկու աչքը ոսկի լցրեց ու ձին նիլլավ, փախավ գնաց։ Գնաց, մի տեղ չադիր տվեց, նստեց։

Խաբարը տանք պուճուր աղպորիցը։

Պուճուր աղպերը եբոր լսեց աղպոր գլխի էկածը, ասեց.— Քանի թեզ ա, ես է՛լ փախնեմ, թե չէ իմ գլխին էլ էն օյինը կհաղա։

Էկավ, մի խուրջին ոսկի վե կալավ, ձին նիլլավ, գնաց։

Գնաց, գնաց, հասավ աղպորը։ Երբոր հասավ աղպորը՝ աղպերն ասեց.— Դո՛ւ էլ էկա՞ր։

Ասեց.— Էլ ես մնայի ի՛նչ անեի, էդուց էդ օյինը իմ գլուխը պտի հաներ։

Վե կացան, շաղիրը քանդեցին, ձիանը նիլլան, գնացին։ Շատ գնացին, քիչ գնացին, էդ պուճուր աղպերը շատ ծարավացավ, մենծ աղպորն ասեց.— Ես ծարավ մեռա։

Աղպերն ասեց.— Ի՞նչ անեմ, ըստեղ ջուր չկա։

Ասեց.— Ես մեռա, հմի ձիուցս վեր կընկնեմ, ուշս էթում ա։

Ասեց.— Մի քիչ էլ քեզ պահա՛, հրեն շայիր-չիման ա էրևում, կարելի ա ընտեղ ջուր ըլնի։

Գնացին, տեհան, որ աղպուր կա, պուճուր աղպերը իրան ձիուցը վե քցեց, հասավ ջրին։

Մենծ աղպերն ասեց.— Բո՛լ ա խմես, քեզ կվնասի։

Ասեց.— Թո՛ղ մի կուշտ խմեմ, ես մեռա՞։

Մենծ աղպերը ըտեղ լվացվեց, դինջացավ, նոր ջուր խմեց։

Մին էլ տեհավ, որ պուճուր աղպերը վեր ընկավ ու «մեռա՞, հա՛, մեռա՞» բղավեց։

Մենծ աղպերը հասավ, աչքերը տրորեց, էրեսը տրորեց, տեհավ, իլլաջ չէլավ՝ պտի մեռնի, ասեց.— Աղպե՛ր, էթամ մի հեքիմ բերեմ քեզ համար։

Բերեց աղպոր խուրջինը դրեց գլխատակը, ձին էլ մոտին կապեց, ինքն իրա ձին նիլլավ գնաց։ Շատ գնաց, քիչ գնաց, հասավ մի քաղաք։ Տեհավ Դոլվաթ-ղուշին բաց են թողե, թագավոր են հընդրում. ինքն էլ գնաց մի ղրաղ տեղ կաննեց, թամաշ ա անում։ Դոլվաթ-ղուշին բրախ տվեցին, ման գալով, ման գալով էկավ, էդ տղի գլխին կաննեց։ Ղուշը վե կալան, էլի բրախ տվին. էլի էկավ էդ տղի գլխին կաննեց։ Երբոր էկան Ղուշը տանելու, էդ տղի վրին բարկացան, տարան մի օթախ քցեցին, դուռը շինեցին։ Ղուշը էլի գնաց բուխարուվը մտավ՝ տղի գլխին կաննեց։ Էկան, վե կալան, տարան համամ, թագավորական շորերը հագցրին, դրին թագավոր։

Խաբարը տանք պուճուր աղպորիցը։

Պուճուր աղպերը ըտեղ շատ պառկեց, մեկ էլ տեհավ մի բազրգյան էկավ, դրքի գլխիցը տեհավ աղպրի կշտին մի ձիավոր պառկած ա։

Գյադին ասեց.— Մի գնա տե՛ս, էն ի՞նչ մարդ ա, կարող ա գող ըլնի՝ մեզ վնասի։

Գնաց, էկավ, ասեց.— Մի մարդ կա՝ ընդի մեռած ա։

Բազրգյանն էկավ ձիուցը վեր էկավ, տեհավ տղի ուշը գնացել ա, ասեց.— Էրևում ա ջուր ա խմել, վնասել ա։

Բերեց սրան ֆոտ տվեց, մասնավոր ուշն էկավ վրեն, ջուր տվեցին էրեսին, լվացվեց, վե կացավ, նստեց ձին, բազրկյանը հաց տվեց, կերավ։

Բազրգյանն ասեց.— Արի՛ քեզ շինեմ ինձ տղա, ինձ ժառանգ չունեմ։

Ասեց.— Չէ՛, ես պտի էթամ իմ աղպորը ման գամ գտնեմ։

Վե կացավ, շնորհակալություն արեց էդ բազրգյանիցը, ձին նիլլավ՝ գնաց։ Շատ գնաց, քիչ գնաց, հասավ էն քաղաքը, որ աղպերը ըտեղ էր։ Ներս հասավ՝ մութն ընկած էր, դռնապանը դարվազեն շինում էր. շատ աղաչանք արեց, որ թողա, մննի քաղաքը, տեհավ չէլավ, խուրջնի բերանը բաց արեց, մի բուռ ոսկի տվեց, դռնապանը դուռը բաց արեց, տարավ իրան ղոնաղ։ Գշերվա կիսին դռնապանը կացինն առավ, ընկավ էդ տղի ջանին, ջարդեց, էլ հալ չթողաց, փալասի մեջ կոլոլեց, տարավ համամի դուռը վե քցեց, թողաց էկավ, մի խուրջին ոսկին ու ձին տիրապըտեց։

Առավոտը որ համամչին գնաց դպա համամը, տեհավ փալասի միջին մի կոլոլած բան կա. բաց արեց, տեհավ մի սիրուն տղա ա, անջաղ նվում ա։

Շըլակեց, տարավ իրանց տունը, կնկանը ասեց.— Ա՛յ կնիկ, էս լավ էլավ, մեզ տղա չունեինք, աստված տա՛ր՝ լավանար, կըլներ մեզ տղա։

Պահեցին իրանց տանը, դեղ արեցին, հինգ վեց ամսվա մեջը անջախ դրա յարեքը սաղացան։ Տղեն վե կացավ, յավաշ-յավաշ ման էր գալի։ Մեկ օր դպա բազար գնաց, բիրդան էդ դռնապանը պատահեց։

Տեսնալուն քիմի դռնապանը ճանանչեց.— Ա՛յ հա՛յ,— ասեց,— կէթա թագավորին գանգատ կանի, ինձ կկանչի, կսրպանի։

Էդ օրերը թագավորը գյամին ղրկելու էր, որ էթա ծովի էն ղրաղիցը իրա համար մի աղջիկ բերի։

Դռնապանը գնաց գյամչու կուշտը, ասեց.— Ըսքան ոսկի

կտամ քեզ, ասա՛, թե. «Գյամին չի էթում, մատաղ ա ուզում», համամշու տղեն բալքի բերես քցես ծովը։

Գյամշին էթում ա թագավորի կուշտը, գլուխ ա տալի, կանում ա։

Թագավորն ասում ա.— Հը՛, ի՞նչ կա։

Ասում ա.— Թագա՛վորն ապրած կենա, գյամին չի էթում։ Օխտը տարին մի հետ մի տղա մատաղ ենք տալի ծովին, էս ա օխտը տարին թամմել ա, մի տղա պտի մատաղ տանք։

Ասեց.— Ախար մեղք ա, ըտենց բա՞ն կըլնի։

Ասեց.— Դո՛ւ գիտաս, առանց մատաղի գյամին չի էթա։

— Դե որ ըտենց ա,— ասեց թագավորը,— գնա մեկին տար, քցա ծովը։

Գյամշին էկավ համամշու տղին վե կալավ տարավ գյամու մեջ։

Տեհավ տղեն շատ սիրուն ա, դուրեկան, ասեց.— Մեղք ա, խի՞ քցեմ ծովի մեջ, կտանեմ, բրախ կտամ ծովի էն յանը։

Վեր ա ունում, տանում ա, գյամուցը հանում, բրախում։ Տղեն էթում ա էդ քաղաքի մեջ ման ա գալի, տենում ա մի մարդ մի ղութի շըլակել ա, ման ա գալի, բղավում ա. «Առնո՞ղն էլ ա փոշման, ծախո՞ղն էլ ա փոշման»։

Էդ տղեն մոտանում ա, ասում ա. «Էդ ի՞նչ բան ա, որ առնողն էլ ա փոշման, ծախողն էլ»։

Ասում ա.— Ես էլ չեմ գիտում։

Թե.— Բա ի՞նչ ա դրա գինը։

Թե.— Ինչ կտաս, տո՛ւ։

Տղեն հանում ա մի քանի ոսկի ա տալի, առնում, բերում ա դնում գյամու մեջը։ Թագավորի նազիր-վեզիրը թագավորի համար աղջիկ են ջոկում, բերում գյամին դնում, քշում։ Էդ տղեն էլ էթում ա մի քյոշա, նստում։ Մնում ա մինչև իրիկուն, մութը ընկնում ա, էդ տղեն ղութու դուռը բաց ա անում, տենում ա՝ էս ա մի աղջի՞կ կա միջին, չուտես, չխմես, կաննես խաղ ու խալին թամաշ անես։ Նստում են իրար հետ հաց են ուտում։ Բիրդան գյամշին գալիս ա տենում էդ աղջիկն ու տղեն իրար հետ հաց են ուտում, աղջկան տենալուն պես՝ խելքը գլխիցը էթում ա։

Կաննում թամաշ ա անում, տղին ճանանչում ա, ասում ա.— Էս էն տղեն ա, որ պտի քցեի ծովը, հմի կքցեմ, աղջիկը կառնեմ։

Թողում ա, էթում։

Աղջիկն ասում ա տղին.— Գլխիդ ճարը տե՛ս, գյամշին քեզ պտի քցի ծովը։ Ըտեղարենք ման արի տես, հաստ քոթուկ կա՝ գտի, բե՛ր, դի՛ քու տեղաշորի մեջը։

Տղեն ման ա գալի, գտնում ա, բերում ա դնում տեղաշորի մեջը, ինքը մտնում ա ղութու մեջը, աղջկա հետ, նեքսևիցը դուռը շինում են։ Գշերվա մի վախտը գյամշին գալիս ա, տեղաշորով եգին-եգին վերնում, շրպռտում ա ծովի մեջը։

Առավոտն աղջիկը ղութուցը դուս ա գալի, ղութու մոտին նըստում ա։ Գյամշին գալիս, տեսնում ա աղջիկը մենակ նստած ա, էլ կարծիք չի տանում, որ տղին քցել ա ծովը։

Ծովից դուս գալու ժամանակը գյամշին աղջկանն ասում ա.— Արի՛ էթանք մեր տուն, ես պտի քեզ առնեմ։

Աղջիկն ասում ա.— Ծանդր տեղդ մի թեթևացնի, ես քեզ առնելու կամք չունեմ։

Դե՛ս, դե՛ն, տեսավ որ աղջիկը խոսք չի տալի, վե կացավ, գնաց դուռ թագավորի մոտը, գլուխ տվեց, ասեց.— Թագավորն ապրած կենա, մի հատ աղջիկ կա գյամու միջին, շատ սիրուն ա, համարյա քեզ համար բերած աղջկանից տասը դաթ սիրուն ա։

Թագավորը վեզրին ղրկեց, վե կալավ, բերեց։

Աղջիկը եբոր մտավ նեքսև, գլուխ տվեց, բարև բռնեց, կանգնեց. ղութին էլ հետը բերել էր։

Թագավորը հրամայեց, թե՝ նստի։ Գնաց իրա բերած ղութու վրա նստեց, ասեց.— Խնդրեմ. սրանց ճամփու դի՛ր, քեզ հետ խորուրդ ունեմ։

Թագավորը ճամփու դրեց դրանց, աղջիկը սկսեց պատմել միջի տղի գլխի էկածը, ասեց.— Թագավորի մեկին էրկու տղա ուներ, ձալկոնում նստած միջոցին տեհավ՝ մի լակլակի բուն կար բարդի ծառի վրա, լակլակը ճուտերը հանել էր. մի վախտ անցկացավ, սրանց մերը սատկեց, գնաց մի ուրիշը բերեց, էն բերածը մի էրկու օրից եդը ճուտերին սըպանեց, բնիցը վե քցեց [1]։

Թագավորը եբոր լսում ա էս բոլորը, թախտիցը վեր ա թըռնում, ասում ա.— Էդ իմ աղպերն ա, ո՞ւր ա։

Աղջիկն ասում ա.— Էս ա, ղութու միջին։— Վեր ա կենում,

---

[1] Այսպես կրկնում է ամբողջ հեքիաթը, փոքր-ինչ համառոտելով (Ս. Բ.)։

դուռը բաց անում, պուճուր աղպորը հանում. փաթըթվում են իրար։

Մի քանի օրից եղը թագավորը պսակվում ա, մի քանի օրից եղն էլ պուճուր աղպորն են պսակում։ Օխտն օր, օխտը գշեր հարսանիք են անում, ուտում են, խմում են։

Ասսանից իրեք խնձոր ընկավ, մեկն՝ ասողին, մեկը՝ լսողին, մեկն էլ՝ անկաջ դնողին։